

вой группой. Противник подрывал ось запорной крышки, поворачивал крышку, зарядом взрывчатки или гранатами разбивал перископ внутри обсадной трубы, заливал в трубу бензин, который разливался внутри сооружения, а потом гранатой поджигал его.

К началу войны был модернизирован перископ ПДН (модель ПДН2), а также разработан перископ Пер 40. Для оснащения пулеметных огневых точек вместо перископа ПСФ были разработаны и выпускались промышленностью новые перископы ТЧ, а потом ТЧ1. В отличие от перископа ПСФ у них, как и в перископах ПДН отклонялась по вертикали верхняя отражательная призма, что позволяло обеспечить вертикальный обзор в пределах от - 40 до + 40 градусов. Кроме того, они умели уже 4-кратное увеличение.

К сожалению, до настоящего времени сохранились буквально единицы советских двоясных перископов. Поэтому при реконструкции внутренней обстановки долговременных сооружений приходится использовать уже послевоенные модели перископов, например, ПФП-5.

Литература

1. Под редакцией Россал Н.А., Наставление по эксплуатации долговременных фортификационных сооружений укрепленных районов.
2. Солодилов К.Е., Военные оптико-механические приборы, Москва, Государственное издательство оборонной промышленности, 1940
3. Denkschrift uber die Russische Landesbefestigungen, Berlin, 1942
4. Табель боевого оснащения и оборудования долговременных фортификационных сооружений УР, построенных до 1937 г. М, Военное издательство Министерства обороны 1957.

ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ МЕХАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Куретін В.М.

Епіграфом до розкриття діяльності Петра Мефодійовича Василенка є слова когорти відомих вчених у галузі механізації сільського господарства України, його учнів і послідовників Л.В. Погорілого, Д.Г. Войтюка, М.К. Лінника: «Не так уже й багато у вітчизняній науці імен, чия зірка, здійнявшись у зеніт багато десятиліть назад, не тільки не втратила блиску, але й освічує потаємні дослідницькі стежки в майбутнє. Одне з них – Петро Мефодійович Василенко...» [1].

Петро Мефодійович Василенко – патріарх землеробської механіки України, видатний вчений у галузі землеробської техніки, академік ВАСГНІЛ, академік Української академії аграрних наук, член-

кореспондент Національної академії наук України, доктор технічних наук, професор народився 17 жовтня 1900 року в селі Мигія Первомайського району Миколаївської області в багатодітній родині незаможних селян Мефодія Оникійовича та Ганни Василівни Василенків. Вчений зі світовим ім'ям, засновник і творець наукової школи із землеробської механіки в Україні, який консультував багатьох вчених та мав у своєму доробку понад 200 наукових статей, низку фундаментальних монографій з теорії, розрахунку і проектування сільськогосподарських машин. Його наукові розробки і нині успішно застосовують у світі вчені з Болгарії, Словаччини, Румунії, Франції, Китаї, США.

На відміну від багатьох відомих вчених того часу, які мали університетську освіту, П.М. Василенку в тяжких умовах Першої світової та громадянської війни і розрухи 20-30-х років ХХ ст. вдалося отримати лише фрагментарну освіту – 4-річна початкова школа у рідному селі, яку успішно закінчив у 1911 році; земельне 2-класне училище, Ольгинсько-Скаржинське сільськогосподарське училище 1-го розряду [2]. Жага до знань і тонкого розуміння успішного ведення сільського господарства в різних умовах, які проявлялися у Петра Мефодійовича ще у дуже молодому віці (він бездоганно засвоїв майже усі тяжкі сільські професії орача, жнеця, збиральника, складальника) тоді, коли на плечі юного 14 річного хлопця лягала відповідальність та турбота із догляду та годуванню за усієї великої родини Василенків, приводить його на педагогічні курси Київського сільськогосподарського інституту.

Лекції таких видатних учених, як професори В.В. Колкунов (землеробство), П.Ф. Вовк (сільськогосподарське машинознавство), М.М. Годлін (грунтознавство), Є.П. Вотчал (фізіологія рослин), В.П. Устьянцев (тваринництво) тощо значно поглибили знання Петра Мефодійовича. Після успішного складання всіх іспитів, враховуючи високі наукові та педагогічні вміння, Петро Мефодійович рішенням вченої ради Київського сільськогосподарського інституту отримав рекомендацію-направлення на виконання наукової роботи в галузі сільськогосподарського машинознавства.

Першим кроком в опануванні основ землеробської механіки стала науково-дослідна кафедра сільськогосподарської механіки Головного управління науки Наркомату освіти УРСР, на яку його було зараховано аспірантом. Науково-дослідну кафедру сільськогосподарської механіки очолював тоді відомий в Україні вчений, академік ВУАН (АН УРСР) Симінський К.К., а її членами були видатні вчені: академік АН СРСР (1929 р.) і ВУАН (АН УРСР) з 1922 р. Крилов М.М.; майбутній академік АН УРСР та АН СРСР Боголюбов М.М.; професори Серенсен С.В., Василенко А.О. (згодом академіки АН УРСР); професори: Крамаренко Л.П. (майбутній член-кореспондент АН УРСР), майбутні професори: Вовк

П.Ф., Заморський В.В. та ін. Таким чином, вже на початку своєї наукової діяльності молодому аспіранту пощастило не тільки спілкуватися з видатними вченими того часу в галузі математики та механіки, але й брати участь у науково-методичних семінарах, які постійно проводились в Інституті технічної механіки.

Після закінчення аспірантури, під керівництвом відомого ґрунтознавця професора Д.Г. Віленського, він досліджує механіко-технологічні процеси деформації ґрунту під час обробітку його ґрунтообробними машинами. За результатами досліджень вони спільно публікують низку статей у вітчизняних і зарубіжних виданнях.

Є всі підстави стверджувати, що фундаментальні праці Василенка П.М. відіграли значну роль під час створення та розвитку сучасної сільськогосподарської та іншої техніки в усьому світі. Його наукові праці надруковані у Франції, Великобританії, США, Китаї, Словаччині, Румунії, Болгарії та інших країнах [3]. Аналітичні методи дослідження складних механічних систем, вперше розроблені академіком широко використовуються у науково-дослідних установах багатьох країн світу та в СКБ заводів сільськогосподарського машинобудування та фірмах, що виробляють сільськогосподарську техніку.

Феноменальне наукове опрацювання Василенка П.М., його яскравий погляд у майбутнє було практично втілено в життя спеціалістами NASA (США) під час проектування автоматичних апаратів типу «Ровер (LRV)» для пересування по поверхні природного супутника Землі – Місяця. Американські астронавти Дейвід Скотт і Джеймс Ірвін у 1971 р. успішно застосували такий апарат при автоматичному пересуванні по поверхні Місяця, колісний хід якого спроектовано із використанням теоретичної праці нашого видатного співвітчизника – Петра Мефодійовича Василенка.

Величезна кількість документів, які викликають інтерес українських вчених, про життя і діяльність академіка П.М. Василенка зберігаються у наукових архівах Президії Національної Академії наук України, Науково-природничого історичного музею Національного університету біоресурсів і природокористування України, Державного архіву м. Києва, Центрального державного історичного архіву України. Інформаційний потенціал джерелознавчої бази налічує особисту бібліотеку та архіви вченого, це 50 папок із рукописами і машинописним текстом, 107 папок із відгуками про наукову та педагогічну діяльність академіка П.М. Василенка, які використовуються під час проведення наукових історичних досліджень його життя та наукової діяльності, написання дисертацій.

У 2018 році за дорученням Шибаніна Вячеслава Сергійовича, ректора Миколаївського національного аграрного університету, науково-педагогічні працівники і студентське самоврядування інженерно-енергетичного факультету почали підготовку до XX Міжнародної наукової

конференції «Сучасні проблеми землеробської механіки», яка відбулася 17 жовтня 2019 р. в м. Николаєві в Николаївському національному аграрному університеті. Науково-педагогічні працівники і студенти провели науководослідницьку роботу про життя та діяльність академіка Василенка в селі Мигія та Первомайському районі Николаївської області. Завдяки наполегливій праці вдалося знайти унікальні документи особистого листування Петра Мефодійовича Василенка з місцевим краєзнавцем-істориком Володимиром Трохимовичем Халипенком.

Було знайдено Халипенко Софію Йосипівну, яка більше 20 років дбайливо зберігала особисте листування між своїм чоловіком та академіком. У сімейному архіві було знайдені листи, фотографії, чернетки нарисів, звернення до посадових осіб навчальних закладів, керівництва села Мигія та інші документи, які належали видатному вченому та залишалися невідомими і недоступними для істориків-науковців. Ці матеріали Софія Йосипівна дбайливо зберігає у сімейному архіві.

Сьогодні науково-педагогічні працівники і студентське самоврядування продовжують активну роботу по збору інформації про життя та громадську діяльність Петра Мефодійовича Василенка, яке пов'язане з його рідним селом Мигія [43].

Наприкінці слід підкреслити, що багаторічне життя, плідна творча праця й численні наукові здобутки цієї видатної людини завжди здійснювались ним завдяки трьом мудрим життєвим принципам: почуттям людської гідності, внутрішній незалежності та особистій значущості. Пам'ять, яку залишив по собі академік Василенко П.М., слугує для всіх, хто мав щастя близько його знати, невичерпним джерелом творчості й натхнення, відданості справі науки. А для майбутніх поколінь, яким ще доведеться продовжувати його справу, життя і діяльність академіка П.М. Василенка завжди слугуватиме прикладом безмежної відданості і служіння науці.

Література

1. Академік Василенко Петро Мефодійович - корифей землеробської механіки в Україні [Текст] : монографія / С. М. Николаєнко [та ін.] ; за заг. ред. проф. С. М. Николаєнка. - Київ : Аграрна наука, 2015. - 260, [32] с. : іл. - 300 (1-й з-д - 150) прим. - ISBN 978-966-540-412-5

2. Академік П. М. Василенко - яскравий погляд у майбутнє [Текст] / Вінниц. нац. аграр. ун-т, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України ; за ред. В. М. Булгакова, Г. М. Калетніка. - К. : Хай-Тек-Прес, 2012. - 510 с. : іл. - ISBN 978-966-2143-81-2.

3. Василенко Петро Мефодійович: Біобібліогр. покажч. наук. праць за 1933-1999 роки [Текст] / УААН, ЦНСГБ, НАУ; упоряд.: Т.Ф. Дерлемен-

ко, Л.Д. Полякова, Д.В. Устиновський, З.І. Варга, В.М. Булгаков, Д.Г. Войтюк; наук. ред. Г.Г. Хурманець. - К.: Аграр. наука, 2000. - 128 с.

4. Шебанін В. С. Інтеграція аграрної освіти, науки і виробництва як основа підготовки сучасних кадрів для АПК / В. С. Шебанін // Економіка АПК. – 2016. – № 11. – С. 5-14.

ВНЕСОК СПІВРОБІТНИКІВ ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРМІЇ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Ларін А.О., Вергун В.Г.

Доповідь присвячена участі Харківського технологічного інституту (ХТІ) в забезпеченні армії в роки Першої світової війни. В роботі використані матеріали Державного архіву Харківський області (ДАХО).

Перша світова війна стала подією величезного масштабу і мала далекосяжні наслідки. Вона не мала собі рівних у всій попередній історії людства. Однак початок бойових дій застав російське суспільство знеацька. Російській армії бракувало багатьох видів озброєння, наприклад, вона була єдиною серед армій воюючих держав, в якій військові не мали касок! Військове відомство к кінцю війни змогло забезпечити лише 20% госпітальних ліжок. Таким чином, війна жадала мобілізації зусиль всього суспільства, а царський уряд, апелюючи до пам'яті Вітчизняної війни 1812 року, назвав війну Другою Вітчизняною.

Обстановка на фронті змусила переводити на військові рейки всі мирні установи. Не став винятком і ХТІ. Він мав досить великий верстатний парк, який становив 32 токарних верстатів, 8 стругальних, 8 свердильних, 8 фрезерних, 2 довбальних та по одному для розточування циліндрів і болторізнюму [1, л. 2]. Керівництвом вишу було прийнято рішення про залучення до виконання військових замовлень фахівців-виробничників – Г. О. Латишева, В. Є Тіра, Г. Ф. Проскуру, В. Д. Долгова, А. П. Комарова, В. Ф. Гербурт-Гейбовіча, Г. Ф. Буракова [1, л. 11]. Зусиллями цих співробітників в ХТІ були виконані наступні замовлення: виробництво 90-мм бомбометів, причому продукції було випущено на 6000 рублів; налагоджено виробництво запальних стаканів і детонаторних трубок для снарядів. Крім того у великій кількості виготовлялися 37-мм чавунні гранати для мінометів, дріт діаметром 1,5, 1,8 та 2,4 мм для Новоросійського і Туапсинського портів. З термінових замовлень, виконаних під керівництвом завідувача механічної лабораторії В. М. Серебровського і механіка А. П. Комарова, було особливо виділено два, за якими виготовили 100 одиниць 90-мм бомбометів і 100 калібрів для гайок 0,5" [1, л. 34].